

Vergaderjaar 2018–2019

32 813

Kabinetsaanpak Klimaatbeleid

Nr. 392

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 10 september 2019

In uw Kamer is de afgelopen tijd veelvuldig gesproken over het ambitieuze klimaat- en energiebeleid van dit kabinet, en in het bijzonder over de totstandkoming van het Klimaatakkoord. Uw Kamer heeft het kabinet daarbij op diverse manieren verzocht het beleid en in het bijzonder het Klimaatakkoord op een aantal elementen aan te scherpen en uit te breiden. In deze brief geef ik een toelichting over de wijze waarop ik diverse moties en toezeggingen op het terrein van energie en klimaat heb ingevuld. De onderstaande moties en toezeggingen beschouw ik hiermee als afgehandeld.

Moties en toezeggingen rond kosten- en lastenverdeling

De regering is door uw Kamer in verschillende moties verzocht aandacht te hebben voor de kosten- en lastenverdeling als gevolg van het klimaatbeleid. Zo wordt de regering in de motie van het lid Snels c.s. (Kamerstuk 35 095, nr. 6) verzocht om voorbereidingen te treffen om maatregelen te kunnen nemen om indien gewenst huishoudens te compenseren voor de kosten van het klimaatbeleid. Tevens is de regering in de motie van de leden Mulder en Moorlag (Kamerstuk 32 813, nr. 232) verzocht de lasten- en inkomenseffecten voor huishoudens bij de doorrekening van het eindvoorstel inzichtelijk te maken en deze zwaar mee te wegen in het eindoordeel van het kabinet. Tot slot wordt de regering in de motie van de leden Jetten en Klaver (Kamerstuk 32 813, nr. 230) verzocht om de klimaattafels de instructie te geven om bij de afweging om een maatregel wel of niet te nemen, ook de eventuele kosten en baten voor toekomstige generaties mee te nemen en de Kamer daarover te informeren op het moment dat de doorrekeningen van het PBL en CPB aan de Kamer worden aangeboden.

Er is bij de totstandkoming van het Klimaatakkoord veel aandacht besteed aan de kosten- en lastenverdeling van burgers en tussen burgers en bedrijven. Het kabinet heeft daarbij altijd als uitgangspunt gehanteerd dat

de reductieopgave op een geleidelijke en zo kostenefficiënt mogelijke wijze wordt gerealiseerd, zodat de transitie richting 2030 en 2050 haalbaar en betaalbaar blijft. Daarbij geldt dat de opgave én de rekening eerlijk worden verdeeld, de huishoudportemonnee zoveel mogelijk wordt ontzien en we rekening houden met het gelijke speelveld voor ons bedrijfsleven. Het kabinet heeft hier gedurende het proces scherp op gestuurd. Middels de kabinetsappreciatie van 5 oktober 2018 op het voorstel voor hoofdlijnen van een Klimaatakkoord (Kamerstuk 32 813, nr. 220) heeft het kabinet de sectortafels gevraagd om in de tweede ronde gesprekken meer aandacht te besteden aan kostenreductie. Het kabinet heeft op 21 december 2018 het ontwerp-Klimaatakkoord aan de planbureaus aangeboden. Daarbij heeft het kabinet de planbureaus gevraagd de effecten op onder meer kostenefficiëntie, budgettaire en evenwichtige lasten- inkomenseffecten te beoordelen. De resultaten hiervan zijn op 13 maart 2019 gepresenteerd (Kamerstuk 32 813, nr. 306). Op basis van de analyses van de planbureaus, heeft het kabinet een aantal aanvullende maatregelen getroffen waarmee het doelbereik van 49% CO₂-reductie wordt gerealiseerd op een wijze die voor de huidige en toekomstige generaties haalbaar en betaalbaar is. Het kabinet heeft daarbij gezorgd dat de opgave én rekening eerlijk wordt verdeeld. We hebben daarbij niet alleen gekozen voor de maatregelen die CO₂-winst op korte termijn opleveren, maar ook voor de maatregelen die de lange termijn bijdragen aan CO₂-reductie. Op deze manier zorgen we ervoor dat de maatregelen die we de komende jaren nemen behapbaar zijn voor huidige en toekomstige generaties.

Ten aanzien van fiscale maatregelen wordt de regering in de motie van het lid Van der Lee c.s. (Kamerstuk 30 175, nr. 271) verzocht om in het nog op te stellen Integraal Nationaal Klimaat- en Energieplan (INEK) voorstellen op te nemen om bepaalde fiscale prikkels die de Nederlandse klimaatdoelen tegenwerken, stapsgewijs af te bouwen, en dat te versnellen naarmate duurzame alternatieven voorhanden komen. Het INEK, waarvan de publieksconsultatie 23 augustus jl. is gestart, wordt dit najaar aan uw Kamer aangeboden. Het INEK is grotendeels gebaseerd op de maatregelen uit het Klimaatakkoord, aangevuld met enkele specifieke energie-onderwerpen die de Europese Commissie uitvraagt. Het INEK bevat geen nieuw beleid. In de brief inzake het Klimaatakkoord van 28 juni jl. (Kamerstuk 32 813, nr. 342) wordt een aantal fiscale maatregelen aangekondigd die de Nederlandse klimaatdoelen bevorderen. De energibelasting wordt bijvoorbeeld aangepast zodat een sterkere prikkel ontstaat om te verduurzamen doordat investeringen in verduurzaming zich sneller terugverdienen. Daarnaast wordt de lastenverdeling in de opslag duurzame energie aangepast waarbij bedrijven 2/3-deel van de lasten gaan dragen en grootverbruikers een hogere bijdrage aan de ODE gaan leveren. De tarieven in de 3^e en 4^e schijf aardgas en de 3^e schijf elektriciteit worden daartoe verhoogd. Ook door deze tariefverhogingen zal de prikkel om te verduurzamen worden verstevigd. Naast de aanpassingen in de energibelasting en de verdeling in de ODE, wordt een inventarisatie gedaan van mogelijke inefficiënte fossiele subsidies. Deze wordt eind dit jaar met deelname door IEA internationaal besproken en gevalideerd. Hiermee wordt ook voldaan aan de motie van het lid Van Raan c.s. (Kamerstuk 30 175, nr. 274), waarin de regering is verzocht om deelname aan het zogenoemde G20-peerreviewproces. Met bovenstaande aanpassingen op fiscaal vlak wordt de motie van het lid Teunissen c.s. (Kamerstuk 34 957, L) uitgevoerd. Deze motie verzoekt de regering te onderzoeken hoe de aardgasbelasting kan worden ingezet om grootverbruikers te stimuleren versneld over te stappen op duurzame alternatieven voor aardgas.

De genoemde aanpassing van de ODE sluit aan bij de moties van de leden Moorlag en Beckerman (Kamerstuk nr. 35 004, nr. 13), die de regering verzoekt een verkenning uit te voeren naar alternatieven voor de ODE, waarbij vertrekpunten zijn: rechtvaardige lastenverdeling, het principe «de vervuiler betaalt», continuïteit, transparantie en begrijpelijkheid en de motie van de leden Agnes Mulder en Sienot (Kamerstuk 35 004, nr. 15), die de regering verzoekt om de verkenning naar de verdeling van de financiering van de SDE+ bij de wetwijziging betreffende de verbreding van de SDE+ te betrekken. In mijn brief van 30 januari jl. (Kamerstuk 35 004, nr. 18) heb ik toegelicht dat ik uitvoering geef aan de moties in twee fasen: een verkenning op de korte termijn voor aanpassing van de Wet ODE in 2020 en een verkenning voor de langetermijnfinanciering. Met het Klimaatakkoord wordt uitvoering gegeven aan de actie op korte termijn van de aanpassing van de lastenverdeling in de ODE tussen huishoudens, het midden- en kleinbedrijf, en de sector industrie, en het principe van «de vervuiler betaalt». De aanpassingen van de ODE en de energiebelasting worden tezamen opgenomen in het Belastingplan voor 2020. Het kabinet wil een bredere verkenning starten naar de houdbaarheid van de financiering van de SDE+ door middel van de ODE die gelijk op zal lopen met de evaluatie van de energiebelasting. Dit grondige onderzoek zal in 2020 starten.

Moties en toezeggingen rond doelbereik, doorrekeningen en monitoring

Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen in de Tweede Kamer op 1 november 2017 heeft het kabinet toegezegd te bezien of er reden is om een doelstelling voor 2050 vast te stellen als een «extra anker» in het klimaatbeleid (Handelingen II 2017/18, nr. 16, item 2). Aan deze toezegging is met de Klimaatwet, waarin een doelstelling voor 2050 is opgenomen, invulling gegeven.

In de motie van het lid Klaver c.s. (Kamerstuk 32 813, nr. 355) wordt de regering verzocht de planbureaus indringend te verzoeken om alle door het kabinet gepresenteerde klimaatmaatregelen – ook die na 1 mei publiek zijn geworden – integraal door te laten rekenen bij de Klimaat- en Energieverkenning van dit jaar. Ik heb dit verzoek aan de planbureaus doorgeleid. De brieven die ik in reactie ontving, zijn bijgevoegd. PBL kan niet voldoen aan het verzoek in de motie om de maatregelen die na 1 mei publiek zijn geworden integraal door te laten rekenen bij de KEV 2019. PBL zal wel de implicaties van de grote wijzigingen van het Klimaatakkoord ten opzichte van het ontwerp-Klimaatakkoord kwalitatief analyseren en de effecten ervan waar mogelijk kwantitatief duiden met het oog op het reductiedoel. Dat zal gebeuren tegen de achtergrond van de nieuwe basisraming van de KEV 2019 zodat, aldus PBL, een indicatief doch samenhangend en actueel totaalbeeld ontstaat van de broeikasgasmismissies in 2030 bij uitvoering van het Klimaatakkoord. Deze analyse zal worden gepubliceerd in een afzonderlijke notitie, die tegelijk met de KEV 2019 zal verschijnen. CPB is voor de doorrekening afhankelijk van de input van PBL. Met het CPB lopen nog gesprekken om te bezien wat de mogelijkheden zijn. Daarbij streeft het CPB ernaar om een (beperkte) analyse gelijktijdig te publiceren met die van het PBL (bij de KEV 2019).

Tijdens de begrotingsbehandeling Economische Zaken en het begrotingsdeel Klimaat (14 december 2017) heb ik toegezegd bij de besprekingen voor het Klimaatakkoord de concurrentiepositie van bedrijven opnieuw in beeld te brengen en dat beeld te herijken (Handelingen II 2017/18, nr. 35, item 7). De motie van de leden Klaver en Dijkhoff (Kamerstuk 32 813, nr. 271) verzoekt regering aan het PBL te vragen nog eens kritisch te kijken naar de systematiek van CO₂-reductieplannen. Op

13 maart 2019 heeft het kabinet, naar aanleiding van de doorrekeningen van het ontwerp-Klimaatakkoord, aangekondigd dat het een verstandige CO₂-heffing zal invoeren en dat daarmee de systematiek van CO₂-reductieplannen van de baan is (Kamerstuk 32 813 nr. 307). Het voorstel van het kabinet voor een CO₂-heffing is beoordeeld door de planbureaus en PwC (Kamerstuk 32 813, nr. 337) en op 28 juni 2019 aan uw Kamer aangeboden (Kamerstuk 32 813, nr. 342). Beide beoordelingen, maar in het bijzonder die van PwC, kijken nadrukkelijk ook naar de effecten op de concurrentiepositie van bedrijven.

Ik heb uw Kamer tijdens het plenair debat over de Nationale Energieverkenning (NEV) 2017 (8 maart 2018) toegezegd de nationale impact van de grondgebonden luchtvaartactiviteiten en niet-internationale scheepvaart mee te nemen in de Mobiliteitstafel van het Klimaatakkoord (Handelingen II 2017/18, nr. 59, item 11). In lijn met het Klimaatakkoord van Parijs (Kamerstuk 31 793, nr. 134) vallen alleen de emissies binnen Nederland onder de nationale doelstelling van het Klimaatakkoord. Dit neemt niet weg dat ook in Nederland grote stappen moeten worden gezet om de CO₂-uitstoot van de zeevaart en luchtvaart sterk terug te dringen. Nederland wil graag een koploperpositie innemen en zo, naast het terugdringen van CO₂-emissies, leidend zijn in de ontwikkeling van innovaties. Aan de Mobiliteitstafel zijn daarom de nationale zeevaart en luchtvaart besproken. De scheepvaartsector werkt in de Green Deal Zeevaart, Binnenvaart en Havens een actieplan uit om de doelstelling van 40% minder CO-uitstoot in 2030, die door de International Maritime Organization (IMO) is vastgesteld, te realiseren. De Duurzame Luchtvaarttafel wil ook een actieve bijdrage leveren via maatregelen die betrekking hebben op emissies van de binnenlandse luchtvaart. In de uitvoering van het Klimaatakkoord zoekt de Duurzame Luchtvaarttafel daarom aansluiting bij de Mobiliteitstafel. Nederland blijft zich in internationale gremia inzetten voor de verduurzaming van de internationale lucht- en scheepvaart.

Moties en toezeggingen rond participatie

De motie van het lid Heerma c.s. (Kamerstuk 32 813, nr. 361) verzoekt de regering in beeld te brengen in hoeverre particulieren en de omgeving op dit moment deelnemen aan duurzame energieprojecten, te monitoren hoe het eigenaarschap van nieuwe duurzame energieprojecten evolueert en jaarlijks daarover te rapporteren in de voortgangsmonitor klimaatbeleid in de Klimaatnota. De regering wordt daarbij verzocht om, indien de voortgang achterblijft, maatregelen te nemen ter bevordering van de participatie. Zoals aangekondigd in het Klimaatakkoord, ontwikkel ik samen met de ministers die betrokken zijn bij het klimaatbeleid een voortgangsmonitor klimaatbeleid. Daarin zal ik ook de deelname in duurzame energieprojecten en eigenaarschap van particulieren en de (lokale) omgeving betrekken. Daarbij wordt zo mogelijk gebruik gemaakt van reeds bestaande monitors op dit gebied.

Tijdens de behandeling van de wijziging Wet op opslag duurzame energie (30 november 2017) heb ik toegezegd de stimulering van de verduurzaming van het mkb te betrekken bij het Klimaatakkoord (Handelingen II 2017/18, nr. 29, item 10). In de motie van het lid Yesilgöz-Zegerius c.s. (Kamerstuk 32 813, nr. 350) wordt de regering verzocht bij de uitwerking van de klimaatplannen het mkb te betrekken en bij de uitvoering van klimaatplannen rekening te houden met de specifieke positie van het mkb. De regering wordt tevens verzocht om samen met mkb-organisaties voorlichting te geven over hoe mkb-ondernemers effectief en efficiënt de voor hen relevante onderdelen van het akkoord kunnen uitvoeren. Ik vul deze verzoeken in met een onderzoek dat ik laat uitvoeren naar de impact

van het Klimaatakkoord op het mkb, waarvan de resultaten tegen het einde van dit jaar worden verwacht. Dit onderzoek moet inzicht bieden in de specifieke effect van het Klimaatakkoord op het mkb in al zijn verscheidenheid, zowel wat betreft de kosten als de baten. De uitkomsten hiervan zullen worden meegenomen in de uitvoering van het Klimaatakkoord. Daarnaast zullen de uitkomsten onderdeel vormen van voorlichting richting mkb-ondernemers.

In de motie van het lid Mulder c.s. (Kamerstuk 35 000 XIII, nr. 33) wordt de regering verzocht om in het kader van het Klimaatakkoord te verkennen in hoeverre er behoefte bestaat aan een meldpunt waar inwoners en/of mkb terecht kunnen met klachten, problemen en ideeën over klimaatbeleid en de daarmee gepaard gaande regels van overheden, en deze serieus te nemen. In de motie van het lid Dik Faber c.s. (Kamerstuk 35 000 XIII, nr. 22) wordt gevraagd in overleg te treden met de VNG over hoe burgers het beste geïnformeerd kunnen worden over en betrokken worden bij de warmteplannen in hun wijk en wordt de regering verzocht op korte termijn in overleg te gaan met Milieu Centraal over het toevoegen van een zoekmodule gericht op warmteplannen per wijk. In de motie van het lid Asscher c.s. (Kamerstuk 32 813, nr. 353) wordt de regering verzocht op begrijpelijke wijze inzichtelijk te maken wat de plannen uit het Klimaatakkoord betekenen voor mensen. Bij de totstandkoming van het Klimaatakkoord zijn veel verschillende acties ondernomen om burgers en het mkb te informeren over en te betrekken bij het klimaatbeleid. In het Klimaatakkoord is ook een apart hoofdstuk opgenomen over het stimuleren van participatie in de uitvoering. Over de wijze waarop burgers en bedrijven goed betrokken kunnen worden bij het opstellen en uitwerken van beleid en hoe we daarbij om kunnen gaan met ideeën, wensen, vragen en klachten is uitvoerig gesproken met maatschappelijke partijen, waaronder partijen die direct met inwoners werken zoals HIER klimaatbureau en het Nederlands Platform Burgerparticipatie en Overheidsbeleid en met partijen die het mkb vertegenwoordigen. In deze gesprekken is geen eenduidige vraag naar één landelijk meldpunt gebleken. In de uitwerking van het Klimaatakkoord is wel met de betrokken partijen geconstateerd dat burgers en het mkb zoveel mogelijk direct bij de meest relevante partij terecht moeten kunnen met hun wensen, ideeën en klachten. In de uitwerking van bijvoorbeeld de warmteplannen en de Regionale Energiestrategieën is dan ook nadrukkelijk voorzien in mogelijkheden voor burgers en bedrijven om mee te denken en te doen. Alleen door participatie zo dicht mogelijk bij mensen te organiseren is het ook mogelijk voor partijen om direct actie te ondernemen op basis van ideeën en klachten van burgers en bedrijven. Naast het stimuleren van directe participatie zie ik het ook als mijn taak om te zorgen voor goede, objectieve informatievoorziening aan burgers en bedrijven over wat zij zelf kunnen doen. Daar voorzien we op dit moment bijvoorbeeld al in via Milieu Centraal. De rijksoverheid is in dat kader op 9 september jl. ook gestart met de publiekscampagne «Iedereen doet wat». De website ledereendoetwat.nl biedt één centraal punt dat mensen met vragen en ideeën verder helpt. Daarnaast werkt de rijksoverheid samen met publieke én private partijen die dicht bij de burger staan en die extra ondersteuning kunnen geven om een duurzamere keuze te maken rond belangrijke aankoop- en beslismomenten. Dat doen we bijvoorbeeld door bedrijven, installatiebureaus en grote winkelketens actief te benaderen en met hen afspraken te maken over het aanbieden van duurzame alternatieven aan burgers.

Het kabinet hecht zeer aan de betrokkenheid van jongeren bij het Klimaatakkoord. Verschillende jongerenorganisaties hebben daarom een plek aan tafel gehad bij de gesprekken voor een Klimaatakkoord. Het kabinet vindt het belangrijk dat zij ook betrokken zijn bij de uitvoering van het Klimaatakkoord. De motie van het lid Moorlag c.s. (Kamerstuk 30 196,

nr. 652) roept hier de regering ook toe op. Dit zal worden betrokken bij de uitwerking van de governance zoals is afgesproken in het Klimaatakkoord. Zo zullen jongeren bijvoorbeeld een plek aan tafel krijgen bij de programmaraad van het nationaal programma Regionale Energiestrategieën.

De regering wordt in de motie van het lid Smaling c.s. (Kamerstuk 34 589, nr. 8) verzocht een visie te ontwikkelen op de energietransitie en de gevolgen voor de werkgelegenheid. Mede op basis van het advies van de SER «Energietransitie en werkgelegenheid» is onder het Klimaatakkoord een dwarsdoorsnijdende taakgroep arbeidsmarkt en scholing ingesteld die zich hier specifiek op heeft gericht. In het Klimaatakkoord wordt de noodzaak van een samenhangende en toekomstgerichte aanpak onderstreept, waarbij een speciale commissie van de SER de kansen en bedreigingen van deze transitie voor de werkgelegenheid in samenhang zal signaleren en kan adviseren over benutting van kansen. In dit kader zal de SER nationale, regionale en sectorale initiatieven bevorderen en verbinden en de ontwikkeling van sectorale scholings- en arbeidsmarkt-agenda's faciliteren. Daar waar mogelijk zal de SER aanhaken bij reeds bestaande regionale overlegstructuren. Daarnaast heeft het kabinet op 13 juni jl. (Kamerstuk 35 167, nr. 7) een voorziening werkgelegenheidssectoren energietransitie aangekondigd, waarmee 22 mln. euro is gereserveerd gericht op van-werk-naar-werk begeleiding en om- en bijscholing van mensen die in de fossiele sectoren hun baan verliezen.

Overige moties en toezeggingen nationaal klimaat- en energie-beleid

In de motie van het lid Segers c.s. (Kamerstuk 32 813, nr. 359) wordt de regering verzocht in overleg met partijen voor heel Nederland een programma Waterstof op te stellen met als doel dat groene waterstof een belangrijke plek krijgt in het oplossen van klimaatgerelateerde vraagstukken. De brede politieke steun voor het inzetten op duurzame waterstof onderstreept de belangrijke positie die waterstof heeft in de afspraken van het Klimaatakkoord. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat er een gefaseerde en programmatische aanpak wordt ontwikkeld, gericht op kostenreductie en innovatie. Met middelen uit de Klimaatvelop zal het kabinet innovaties, pilots en demonstratieprojecten ondersteunen voor waterstof-gerelateerde projecten die betrekking hebben op opslag en conversie van elektriciteit en op CO₂-reductie in de industrie. Ook is afgesproken om de mogelijke stimulering via SDE++ te onderzoeken. Zoals toegezegd aan uw Kamer (Kamerstuk 32 813, nr. 339) kom ik in het najaar met een beleidsvisie waarin ik nader inga op de uitwerking van de programmatische aanpak.

In de motie van het lid Jetten c.s. (Kamerstuk 33 529, nr. 418, tweede deel) wordt verzocht om mogelijkheden voor het versneld realiseren van warmtenetten in woonwijken mee te nemen bij het uitwerken van het Energie- en Klimaatakkoord en hierbij de mogelijkheden voor een tijdelijke stimuleringsregeling te onderzoeken binnen de beschikbare middelen voor klimaat. In het Klimaatakkoord hebben partijen diverse afspraken gemaakt om meer aansluitingen van woningen op duurzame warmte te realiseren (waaronder 40PJ in 2030).

Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel Voortgang Energietransitie op 25 januari 2018 heb ik uw Kamer toegezegd met de Minister van Financiën te bespreken of er belemmeringen zijn voor pensioenfondsen en andere financiële instellingen om te investeren in de energietransitie (Handelingen II 2017/18, nr. 44, items 6 en 9). Tijdens de begrotingsbehandeling EZK op 14 december 2017 heb ik uw Kamer toegezegd met pensioenfondsen en eventueel andere financiële instellingen, zoals

banken, in gesprek om te bezien of zij niet meer van hun kapitaal kunnen beleggen in de Nederlandse energietransitie. Uit de ambitieuze afspraken die met de financiële sector zijn gemaakt in het Klimaatakkoord blijkt dat pensioenfondsen en andere financiële instellingen werk kunnen en willen maken van het tegengaan van klimaatverandering, waarbij zij in gesprek blijven met de ministeries van Financiën en Economische Zaken en Klimaat voor het signaleren van eventuele belemmeringen voor het investeren in de Nederlandse Energietransitie.

Motie rond herkomst van aardgas en biogas

Bij de plenaire behandeling van de wet Voortgang Energie Transitie heeft de Tweede Kamer op 30 januari 2018 een motie van het lid Van Tongeren (GroenLinks) aangenomen (Handelingen II 2017/18, nr. 45, item 17). In deze motie wordt de regering verzocht de mogelijkheden te onderzoeken voor het transparanter maken van de herkomst van aardgas en biogas en hierover de Kamer te informeren (Kamerstuk 34 627, nr. 38). De achterliggende reden is dat eindgebruikers er baat bij zouden hebben de oorsprong van het gas te kennen zodat zij een geïnformeerde keuze kunnen maken voor hun energie.

Naar aanleiding van deze motie wil ik het volgende opmerken:

- Uitgebreide informatie over de Nederlandse gasproductie is te vinden op de website www.nlog.nl die TNO in mijn opdracht onderhoudt. Ik wijs in dit verband op het recent gepubliceerde «Delfstoffen en aardwarmte in Nederland – Jaarverslag 2018» (https://www.nlog.nl/sites/default/files/2019-08/delfstoffen_aardwarmte_2018_nl.pdf) waarin gedetailleerde overzichten zijn opgenomen van de hoeveelheden aardgas die in 2018 per vergunning zijn verleend op het Nederlands continentaal plat en het Nederlands territorium.
- Op de website van Gasunie Transport Services (GTS; de beheerder van het landelijk gastransportnet) is via de applicatie Dataport (<https://www.gasunietransportservices.nl/transparency/dataport>) zeer gedetailleerde informatie beschikbaar over de gasstromen in het Nederlandse gastransportnet. Deze informatie wordt per uur en per netwerkpunt bijgehouden en gepubliceerd. Daarnaast zijn aggregaties mogelijk waardoor bijvoorbeeld inzichtelijk kan worden gemaakt hoeveel gas er in een jaar over de netwerkpunten met Duitsland van en naar Nederland is getransporteerd.
- Ook het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert cijfers over aardgas, zowel wat betreft de winning en het verbruik in Nederland als wat betreft de in- en uitvoer. Zie bijvoorbeeld de Aardgasbalans 2018 op <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/00372/table?ts=1566973410898>.

Dit alles maakt dat er naar mijn mening al zeer veel openbare informatie voorhanden is, zowel wat betreft de gasproductie in Nederland als de in- en uitvoer en het verbruik door diverse categorieën van gebruikers. Ook over de productie van biogas komt steeds meer informatie beschikbaar. Ik wijs daarbij op het systeem van de Garantie van Oorsprong certificaten waarbij op het certificaat staat aangegeven uit welke regio het gas komt en uit welke biomassa het is geproduceerd. Overigens mag niet uit het oog worden verloren dat deze productie nog zeer marginaal is en in de kinderschoenen staat. Zo had de productie van biogas in 2018 een omvang van 300 miljoen Nm³ op een totale Nederlandse gasproductie van 35 miljard Nm³.

In antwoord op de vraag om te rapporteren over de herkomst van gas merk ik het volgende op. Zoals ik in het debat op 25 januari 2018 over de motie heb opgemerkt is dit technisch niet makkelijk (Handelingen II

2017/18, nr. 44, item 9). Er zijn duidelijke gegevens beschikbaar over de Nederlandse productie, maar dit ligt anders over de importen. Wat betreft dit laatste zijn er weliswaar gegevens voorhanden over de hoeveelheden gas die zowel via België en Duitsland als in de vorm van LNG (via de GATE terminal in Rotterdam) naar Nederland komen, maar er zijn geen gegevens beschikbaar over de uiteindelijke herkomst van dat gas. Dat komt doordat gas uit diverse bronnen met elkaar wordt vermengd in de transportleidingen. Zo kan gas dat via België wordt geïmporteerd afkomstig zijn uit:

- Noorwegen, waarbij Noors gas langs diverse wegen België kan bereiken: LNG vanuit het arctisch gebied, via de Zeepipe (pijpleiding tussen Noorwegen en België) en via de Interconnector (pijpleiding tussen het Verenigd Koninkrijk en België nadat het gas eerst vanuit Noorwegen naar het Verenigd Koninkrijk is getransporteerd).
- Het Verenigd Koninkrijk, waarbij het kan gaan om aldaar geproduceerd gas, om Noors gas (zie hiervoor) en om gas dat als LNG naar het Verenigd Koninkrijk is gebracht.
- De LNG-terminal in Zeebrugge en in dat geval kan de herkomst zijn gelegen in Noorwegen (zie hiervoor), Qatar, de Verenigde Staten, Rusland of willekeurig welk ander land dat gas in de vorm van LNG exporteert.

Dit voorbeeld laat zien dat het in de praktijk onmogelijk is om de herkomst van het gas te achterhalen. Ook het CBS komt in een recente publicatie tot die conclusie (zie: <https://www.cbs.nl/en-gb/background/2019/27/international-trade-in-gas-in-the-netherlands>). In het kader van de Nationale Energie Verkenning en gezien de motie heb ik het CBS gevraagd om na te gaan of en hoe de herkomst van het gas dat naar Nederland komt kan worden bepaald. Het CBS had een methode uit in 2008 om geïmporteerd gas te alloceren naar landen van herkomst maar komt nu tot de conclusie dat die methode verouderd en niet meer toepasbaar is. Het CBS geeft daarbij tevens dat ook de ontwikkelingen op het gebied van de gashandel het onmogelijk maken om het land van herkomst te bepalen. Gas wordt in Nederland meer en meer op de gashandelsplaats TTF en daaraan gekoppelde beurzen verhandeld waarbij de koper en verkoper geen directe relatie met elkaar hebben en de koper dus onmogelijk kan weten waar zijn gas vandaan komt.

Dit alles overziend kom ik tot de conclusie dat het niet mogelijk is om de herkomst van gas transparanter te maken dan reeds gebeurt via diverse platforms. Dit laat overigens onverlet dat aanbieders op de binnenlandse gasmarkt wel bepaalde keuzes kunnen maken, bijvoorbeeld door bewust te streven naar het inkopen van biogas en zo de ontwikkeling van biogas te stimuleren. De voornoemde Garantie van Oorsprong certificaten bieden daar een goede basis, aanbieders op de gasmarkt kunnen zich daarmee richting hun (potentiële) afnemers profileren als verkopers van biogas.

Moties en toezeggingen rond Europees en internationaal beleid

Tijdens het AO VTE Energie van 22 februari 2017 heeft mijn ambtsvoorganger toegezegd bij de Nederlandse inbreng in de Energieraad ten aanzien van de doelen van de Energie-Unie vast te houden aan de lijn zoals opgenomen in de Energieagenda, maar daarbij ruimte te laten voor de volgende Tweede Kamer en het volgende kabinet om hierover eigen opvattingen te hebben (Kamerstuk 21 501-33, nr. 635). Over de afronding van de onderhandelingen tussen de Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie (trilogie) over de voorstellen van de Commissie voor de herziening van de richtlijnen hernieuwbare energie (RED) en energie-efficiëntie (EED), de nieuwe Governance-verordening en de voorstellen voor een nieuw marktontwerp van de elektriciteitsmarkt en de

ACER-verordening heb ik de Tweede Kamer geïnformeerd aan de hand van het verslag van de Energieraad van 11 juni 2018 (Kamerstuk 21 501-33, nr. 716), en het verslag van de Energieraad van 19 december 2018 (Kamerstuk 21 501-33, nr. 741).

De regering is in diverse moties verzocht om middels een diplomatiek offensief in te zetten om het Klimaatakkoord van Parijs en de EU-doelstelling van 55% CO₂-reductie in 2030 binnen bereik te brengen. De motie van de leden Lacin en Beckerman (Kamerstuk 21 501-08, nr. 722) verzoekt de regering bij de eerstvolgende bijeenkomst van de milieuministers aan te dringen op tijdig bijstellen van de individuele plannen om de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs binnen handbereik te brengen. De motie van het lid Kröger c.s. (Kamerstuk 31 793, nr. 175) verzoekt de regering alle mogelijke diplomatieke middelen in te zetten om ervoor te zorgen dat landen binnen het Klimaatakkoord van Parijs blijven. De regering wordt tevens verzocht er alles aan te doen om steden en regionale overheden wereldwijd betrokken te houden bij het Klimaatakkoord van Parijs. De motie van de leden Van Veldhoven en van Raan (Kamerstuk 31 793, nr. 174) verzoekt de regering in te zetten op verdere versterking van de samenwerking op klimaatgebied met de Amerikaanse staten en steden die het Klimaatakkoord willen uitvoeren, en daarbij onder meer te kijken naar de mogelijkheden die Nijmegen als Europese Green Capital biedt alsook de kansen van Europese onderzoeksbudgetten te benutten.

Het kabinet spant zich in Europa en internationaal in om de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs te realiseren. Het kabinet heeft in het regeerakkoord een ambitieuze internationale strategie opgenomen. We pleiten in Europa voor een broeikasgasreductie van 55% in 2030. Mocht een aangescherpte doelstelling in de EU niet haalbaar blijken, dan zal Nederland ernaar streven om met gelijkgestemde Noordwest-Europese landen tot ambitieuzere afspraken te komen dan de door de EU toegewezen landenallocatie. Omdat de uitkomst van de internationale gesprekken nog niet vaststaat, kan de uiteindelijke doelstelling voor 2030 afwijken van de 49% waar het kabinet nu van uitgaat. Het kabinet heeft in dit kader de klimaatdiplomatie in de Europese en internationale arena geïntensiveerd en uw Kamer op diverse momenten hierover geïnformeerd (zie ook Kamerstuk 21 501-20, nr. 1450, Kamerstuk 21 501-08, nr. 717 en Kamerstuk 31 793, nr. 186). Met deze intensivering geeft de regering uitvoering aan bovenstaande moties. Er is recentelijk veel contact met andere Europese lidstaten over klimaatambities en concrete plannen. Op mijn initiatief is er op ministerieel en ambtelijk niveau regelmatig overleg door een kopgroep van EU landen¹ die zich richt op het verhogen van de EU-ambitie voor 2030 en 2050. Op 22 augustus jl. is er onder leiding van de Minister-President en Bondskanselier Merkel overleg geweest van de Nederlandse Ministeriële Commissie voor Klimaat en Energie en het Duitse klimaatkabinet over mogelijke maatregelen om de transitie te realiseren. In oktober 2019 zal hierover opnieuw van gedachten worden gewisseld tijdens de Nederlands-Duitse regeringsconsultaties. Binnenkort wordt u, in aanloop naar de VN-klimaatop, door mij en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking separaat geïnformeerd over de Europese en mondiale klimaatdiplomatie.

In de motie van de leden Buma en van Rooijen (Kamerstuk 32 813 nr. 275) wordt de regering verzocht om in Europees verband te pleiten voor een verbetering van het Europese emissierechtensysteem (ETS), onder andere door het invoeren van een minimumprijs voor rechten in de energie-sector. Nederland zet in Europees verband doorlopend in op verdere

---

¹ Te weten: Denemarken, Finland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Portugal, Slovenië, Spanje en Zweden

versterkingen van het EU-ETS. Een gezamenlijke CO₂-minimumprijs voor de energiesector is daar onderdeel van. Het geniet namelijk de voorkeur om internationaal tot ambitieus klimaatbeleid te komen en niet enkel nationaal. Nederland heeft hiervoor gepleit bij de Europese Commissie en bij diverse lidstaten. De meeste gesprekken bevinden zich in de verkennende fase, en ambitieuzere onderlinge afspraken zullen op zijn vroegst in 2020 genomen worden. De Nederlandse inzet richting lidstaten en de Europese Commissie zal daarom worden voortgezet, onder andere richting de evaluatie van de ETS-richtlijn halverwege de vierde handelsperiode.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
E.D. Wiebes